

Kunsten å slentre gatelang:

Den franske hovedstadens lange historie som åsted for revolusjonære branner

og bluss av terror midt blant all den tidløse kunst og kultur,

er som en pendels svingninger mellom jubel og brutalitet,

dynamikk og livløshet.

For Paris slår alltid tilbake.

«Je suis un flâneur.»

FREDRIK GIERTSEN
Litteraturviter

Det 19. århundrets hovedstad. På 1800-tallet var Paris en stolt, vakker og etter hvert moderne imperiehovedstad, verdensledende innenfor litteratur, maleri og arkitektur. Her, med Balzac, Hugo og Zola, ble den moderne romankunsten odlet, og her, med Monet og de andre impresjonistene, skjøt utviklingen innen malerkunsten fart.

Men om vi utvider dette århundret litt, tilbake til 1789, så opplevde byen også minst tre revolusjoner, to kortvarige okkupasjoner (under napoleonskrigene i 1814 og den fransk-prøyssiske krig i 1870-1871) og det paniske opprøret som var pariserkommunen i 1871. I tillegg kom baron von Haussmanns dyptgripende byfornyelser under Napoleon IIIs keiserdømme (1852-1870).

Likevel ser vi at disse krisene også avfødte virkelig store ideer som fikk global utbredelse, ikke minst innen filosofi og statskunst, så det er ikke uten grunn at Paris kalles «det 19. århundrets hovedstad».

De store ideene. Som den siste tiden så smertelig har minnet oss om, er krisenes og de dramatiske hendelsenes tid ikke forbi, ei heller for Paris' del. Men hva slags nye ideer vil vi få se nå, om da ikke de befriende tankenes epoke er passé? Var etterkrigstidens nybølge innen film – ledet av Jean-Luc Godard og François Truffaut – og de store eksistensialistene – Jean-Paul Sartre og Simone de Beauvoir – sitt virke i latinerkvarteret, de siste virkelig store lysglimt fra Frankrikes intellektuelle liv?

Det er dette som hevdes i britiske Sudhir Hazareesings «How the French Think» (2015), som er en i overkant streng dom over det forfatteren ser på som forvitringen av en stolt nasjon. Men dette kan kanskje også være et uttrykk for at vi

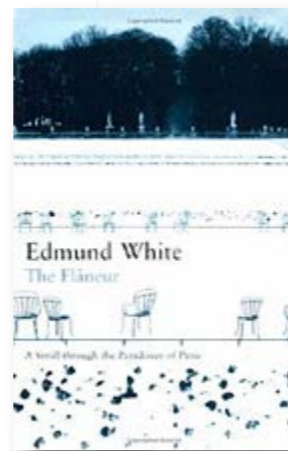
Vi lever i en tid da den økende globale turismen truer med å omgjøre bykjernene i alle historiske metropoler til stivnede museer over en sagnomsust fortid.

selv stivner med tiden, og lar samtidens dynamikk bli overskygget av vår egen nostalgi. Hva sies om Thomas Piketty og Michel Houellebecq, og hvem vet hva slags status de vil ha om en generasjons tid?

En by som Paris – kanskje verdens vakreste – kan med sin tiltrekningskraft naturligvis ikke unngå blikket utenfra. Det gir en reell utfordring, for vi lever i en tid da den økende globale turismen truer med å omgjøre bykjernene i alle historiske metropoler til stivnede museer over en sagnomsust fortid. Men dette blikket er slett ikke uinteressant, for som Pierre Bourdieu sier: «Utlendingers karakteristikk (av samtiden) er litt som karakteristikk fra ettertiden».

Et godt, men temmelig søtladent eksempel på dette er Woody Allens film «Midnatt i Paris» (2011), der hovedpersonen – en sympatisk, ung amerikaner som er lei av snobbetheten til sin kommende svigerfamilie – er så heldig å få ta del i en rekke reiser tilbake i tid, der han får møte kremen av byens henfarnе storheter innenfor kunst og litteratur. Et godt, men altfor sentimentalt eksempel, for fortiden bør knyttes langt bedre opp mot samtiden for å være relevant.

Flanøren. Da er det bedre å lese amerikanske Edmund Whites «The Flâneur» (2001), en bok som allerede har rukket å bli en moderne klassiker innen moderne (altså kunnskapsbasert, ikke eksotiserende) reiselitteratur. Boktittelen viser til en helt ny urban type som poeten Charles Baudelaire (1821-1867) skapte, nemlig flanøren, en ung dandy som vandret formålsløst rundt i storbyens menneskevrimmel på jakt etter alt eller ingenting.

Gatelangs En slentrende hovedrolleinnehaver Owen Wilson i en scene fra Woody Allens svært sjarmerende, men grunnleggende amerikanske 'homage' «Midnight in Paris» (2011). Foto: FILMWEB

1. 1800-tallspoeten Charles Baudelaire. 2. Forfatteren Michel Houellebecq. 3. Filosofparet Simone de Beauvoir og Jean-Paul Sartre. 4. Økonomen Thomas Piketty.

Denne figuren tilhørte bursjoasiet, eller borgerstanden, men han hadde sin storhetstid før byen ble gjennomkommersialisert, det vil si før varehusene for alvor gjorde sitt inntog og alle hovedgatene ble kolonisert av butikker.

White, som har bodd knappe to tiår i Paris, identifiserer seg tydelig med denne skikkelsen (turister kan jo også ses på som en type moderne flanører). Som homofil utlending kan han ses på som en dobbelt outsider, en posisjon som gjør ham godt skikket til å beskrive det han er mest interessert i, nemlig hvordan parisere flest ser på nykommere og minoriteter. Og det kommer de seg stort sett ut av med æren i behold, særlig i sammenligning med hans egne landsmenn (med noen viktige unntak, som Dreyfus-saken).

Edmund White krydrer sin beretning med en rekke flotte kunstnerportretter, som Colette, Sidney Bechet og Josephine Baker. De to siste var afroamerikanske entertainere i eksil, og tydelig noen som White identifiserer seg med. Og har du ikke hørt om Bechet, så er det nettopp forfatterens poeng, for det var en jazzmusiker i verdensklasse som på grunn av rasisme og segregering aldri fikk utfolde seg i sitt hjemland. (Det samme gjaldt for øvrig afroamerikanske soldater under begge verdenskriger, som – blant annet ifølge W.E.B. Du Bois – ble langt bedre mottatt i Frankrike; ikke minst av kvinnene, til sine hvite medsoldaters fortvilelse.)

«Je suis un flâneur.»

I Paris var de *chic*, for her fikk kunstnere stort sett være seg selv, og skandalene de omga seg med gjorde dem bare mer avholdte. White opplever noe av det samme med hensyn til sin egen legning, for mens de velmenende hjemme i USA alltid følte de måtte presisere at det var greit for dem med et homsepar på besøk, så var det ingen i Paris som en gang ville nevne det.

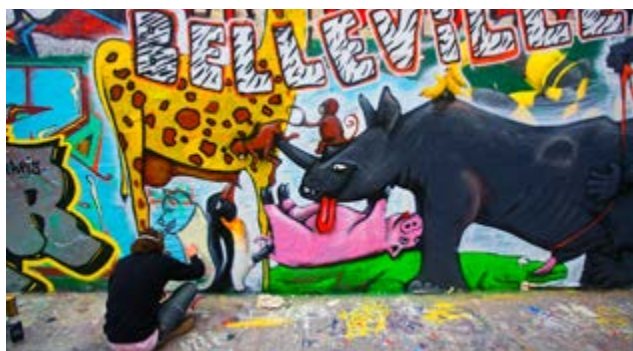
Den franske universalismen. Men riktig så enkelt er det ikke, som White også er snar til å presisere. USA og Frankrike er på mange måter som speilbilder av hverandre, og særlig gjaldt dette mot slutten av 1700-tallet, da de begge hadde sine revolusjoner og begge skrev grunnlover.

Mens USA ble skapt av puritanske, religiøse grupper som hadde flyktet fra Europa, var de franske revolusjoner overveiende sekulære, og etter hvert fikk man her knesatt det kjente prinsippet om *laïcité*, at religionen ikke skal ha innflytelse i statsanliggender, eller omvendt. Skjønt viktigere for White er det at mens den amerikanske grunnloven fremhevet individets rettigheter, var det universalismen som var den franske nasjonens bærebjelke. Dette innebærer – litt forenklet – at mens man i USA for eksempel kan spørre om en persons etnisitet ved folketellinger, så er dette forbudt i Frankrike, slik at den franske stat i praksis er fargeblind i saker som har med minoriteter å gjøre. Dette høres kanskje bra ut, men det fratrar også staten muligheten til å sette inn støtet mot trengende enkeltgrupper.

For White fikk dette akutt relevans da aids-epidemien fikk tak på 1980-tallet. Den franske statens uvilje mot å rette spesielle tiltak mot homofile og andre sårbare grupper førte til mindre målrettede kampanjer, noe som bidro til at landet i 1995 hadde rundt tre ganger så mange aidssyke som Storbritannia.

Det virker uenkelig som et stort paradoks at et land hvor folk bryr seg lite om folks legning skal stå for livsviktig informasjon, men White forklarer det først med å minne om at seksualitet her blir ansett som en privatsak, og dernest gjennom å peke på denne universalismen, som innebærer at alle former for identitetspolitikk møtes med forakt.

Til tross for at Frankrike har hatt en rekke kjente homofile forfattere – fra Proust via nevnte Colette og Genet til Foucault – finnes det ingen seksjoner for homselitteratur i bokhandlene eller egne kurs på universitetene.

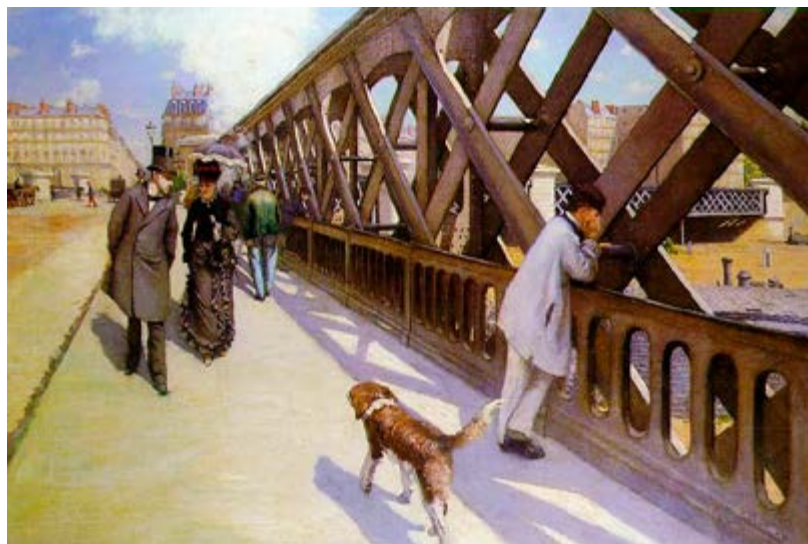
Multikulturelt Åpen graffiti vegg i bydelen Belleville, som ligger i det 19. arrondissement i Paris.

Foto: OWEN FRANKEN/CORBIS/NTB SCANPIX

Humanitet Place de la République, som er en av de største plassene i den franske hovedstaden, er blitt møtested for parisere i sorg etter de siste årenes terrorangrep.

Foto: ERIC FEFERBERG, AFP/NTB SCANPIX

Tankefull Gustave Caillebotte (1848–1894) er en av mange kunstnere som har forsøkt å fange flânerens natur.

Storbyenes liv. Edmund White lyktes med å lokalisere det levende Paris gjennom å revitalisere flâneren, nettopp fordi den moderne flâneren (utlendingen, the gay cruiser) alltid er i bevegelse, alltid på oppdagelsesferd:

«Kanskje flâneren skulle snu seg vekk fra det gammelmodige, perlegrå Paris, den byen som ble bygget av Napoleon III og hans høyre hånd, Baron Haussmann, og som i dag kun er bebodd av utenlandske millionærer, med femstjerners hoteller, trestjerners restauranter og ambassader: Dette er en fantomby. For Paris' virkelige vitalitet finnes i dag på andre steder – i Belleville og Barbès, de sydende quartiers der arabere, asiater og svarte bor, og der de smelter sine respektive kulturer sammen til nye hybrider.»

Men i dag, når disse forstadshybridene gisper etter luft, har vi på nytt måttet se at dynamikken kommer med en prislapp, at Belleville, Barbès og de andre multikulturelle strøkene er under angrep, og det nettopp fordi de er hybrider – en sammensmelting av kulturer.

Det er her kampen for Paris i realiteten står, og til den kampen trengs gamle dyder, masser av mot og ganske sikkert et par nye ideer.

Til tross for at Frankrike har hatt en rekke kjente homofile forfattere, finnes det ingen seksjoner for homselitteratur i bokhandlene eller egne kurs på universitetene.